

жаючи як на значну наукову цінність вміщених розвідок та матеріалів, так і на недоступність останніх для більшості вітчизняних дослідників, появу «Студій» слід віднести до визначних подій українського наукового життя.

О. В. ЯСЬ (Київ)

Г. Д. Казьмирчук

ДЕКАБРИСТОВЕДЕНИЕ: ИТОГИ И ПРОБЛЕМЫ. 1917 — 1993 гг.

Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1993. — 114 с.

Вивчення руху декабристів триває понад півтора століття. Проте найяскравіший з історіографічної точки зору етап декабристознавства розпочався після 1917 р. Саме аналізу досліджень про «споборників святої волі», опублікованих у 1917 — 1993 рр., присвячена монографія доцента кафедри історії народів Росії Київського університету імені Тараса Шевченка Г. Д. Казьмирчука. Автор намагається збудити інтерес у істориків до розробки проблем декабризму, адже останнім часом, на жаль, зменшилася кількість студій з цієї тематики. До речі, у вступі до своєї праці та у висновках Г. Д. Казьмирчук спробував проаналізувати причини такого явища і дійшов висновку, що деідеологізація декабристознавства, розширення джерельної та історіографічної бази є запорукою подолання подібного стану і виправлення помилок і перекручень, що їх часто-густо знаходимо в літературі про «провісників свободи».

Цінність рецензованої монографії полягає в тому, що автор намагається комплексно розглянути новітні історіографічні дослідження про рух декабристів. Він звертає увагу на необхідність ретельного вивчення творчого доробку провідних фахівців у цій галузі історичної науки, а також діяльності різних шкіл і напрямів. Обґрунтовується також доцільність нової періодизації в аналізові декабристознавчих студій, яка, відзначимо, вже дістала схвальні відгуки в науковій громадськості. Відповідно до цього Г. Д. Казьмирчук і побудував свою працю.

Висвітлюючи ступінь розробки теми у 1917 — першій половині 1930-х рр., автор розкриває зв'язок між розвитком декабристознавства та суспільно-політичною ситуацією в країні у зазначений період. При цьому справедливо вказується на наявність багатьох дискусійних положень в літературі тих років. Автор дійшов вірного, на наш погляд, висновку про те, що у 1917 — 1935 рр. збагатилося документальне підґрунтя в дослідженні діяльності «апостолів правди», і це сприяло поглибленню уявлення про декабризм. Заслугує на увагу прагнення Г. Д. Казьмирчука напередженню проаналізувати наукову спадщину школи українських істориків 1920-х років, чиї численні розвідки довгий час невинновдано замовчувалися як такі, що нібито пропагували націоналізм.

Розглядаючи декабристознавчі студії другої половини 1930-х — першої половини 1950-х рр., автор на конкретних прикладах доводить, що дослідники цього періоду досягли неабияких успіхів у вивченні програми таємних товариств дворянських революціонерів і довели внутрішню тактичну єдність руху декабристів. Г. Д. Казьмирчук віддає належне працям М. В. Нечкіної і закликає молодих істориків до об'єктивного аналізу творчого доробку цього, без сумніву, дуже талановитого вченого. Не можна не погодитися із зауваженням автора про те, що саме з другої половини 1930-х рр. намітилася тенденція до одностайності в оцінці подій декабристської епохи, що негативно позначилося на стані розробки теми.

Друга половина 1950-х — середина 1970-х рр., на думку Г. Д. Казьмирчука, є апогеєм ідеологізації декабризму. При цьому високо оцінюється прагнення В. В. Пугачова відійти від усталених концепцій. Автор відзначає, що саме в цей період здійснювалися спроби комплексного підходу до проблеми формування світогляду декабристів, посилювалася увага до висвітлення питання «декабристи і слов'янські народи». Автор розглянув внесок представників суміжних з історією гуманітарних наук в дослідження окремих аспектів життя й діяльності членів таємних декабристських організацій.

Найбільший за обсягом розділ своєї монографії Г. Д. Казьмирчук присвятив аналізу сучасної літератури про «апостолів правди», справедливо відзначивши, що 150-річчя повстання декабристів зумовило «бурхливий інтерес» до історії цієї події. Як пише автор, протягом останніх п'ятнадцяти років остаточно сформувалися регіональні школи декабристознавців, було проведено чимало наукових конференцій, в роботі яких взяли участь не тільки відомі вчені, але й студенти університетів та педагогічних інститутів. Вірно, на наш погляд, вказується, що після 1975 р. почався якісно новий етап у вивченні руху декабристів, насамперед завдяки значному розширенню джерельної бази. Автор виділив два перспективних напрями у розвитку сучасного декабристознавства. Це створення політичних портретів «сподборників святої волі» і дослідження краєзнавчого характеру. Проте, на жаль, Г. Д. Казьмирчук, скоріше, просто констатує цей історіографічний факт, ніж подає ґрунтовний аналіз праць подібного плану. Зокрема, дуже побіжно розглянуто внесок вітчизняних істориків та краєзнавців у висвітлення перебування «провісників свободи» в Україні, особливо на території північно-східних областей нашої держави. Так, автор не розкрив стан наукової розробки проблеми «Декабристи і Чернігівщина», «Декабристи і Полтавщина» тощо.

Проте в цілому досить вдалою, на нашу думку, виявилася спроба Г. Д. Казьмирчука проаналізувати досягнення й проблеми декабристознавства протягом семи з половиною десятиліть, накреслити перспективи подальшого дослідження цієї цікавої сторінки у вітчизняній історії. Цінність монографії полягає ще й у тому, що автор не робить остаточних висновків, а, навпаки, запрошує до дискусії. Отже, будемо сподіватися, що вихід у світ праці Г. Д. Казьмирчука приверне увагу науковців до руху декабристів і активізує вивчення даної теми.

М. К. БОЙКО (Чернівці),
А. В. СІЛКІН (Київ)

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: В 2 КН.

Керівник авторського колективу П. П. Толочко.

К., вид-во «Либідь». — Кн. 1. — 1994. — 237 с.; Кн. 2. — 1995. — 222 с.

Громадськість давно чекала на видання такого роду. Потреба в синтетичних історичних працях існує завжди. Та особливо нагальною вона стала в останні чотири-п'ять років, коли розпочалася цілеспрямована й масова міфологізація історії України. Неосвічені, зате надміру політизовані й самовпевнені дилетанти звальюють на голови довірливих читачів гори тенденційних вигадок і нісенітниць, причому нерідко таких, що породжують недоброзичливість, а то й ворожнечу до інших народів. А дійсно наукові праці із стародавньої історії України, розраховані на студентів вузів, були відсутні. Рецензоване видання, затверджене Міністерством освіти як навчальний посібник для вищої школи, заповнює цю прогалину. Проте зна-